

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فصل دوم: بازیگران اصلی در میدان اقتصاد
درس هشتم: اقتصاد رشد و پیشرفت
ارائه مطالب از صفحه ۸۱ تا صفحه ۹۱ کتاب

نام درس: اقتصاد
آموزش و پرورش استان کردستان

شهرستان سنندج ناحیه ۱
تهیه کننده: زهرا صادقی - ژاله رحمانی

اگر مجموعه فعالیت های اقتصادی را به میدان بازی تشبیه کنیم، این بازی اصول و قوانینی دارد که فرا گرفتن و به کار بستن آن شرط موفقیت است.

موفقیت در میدان اقتصاد را می توانیم با مفاهیمی همچون رشد و پیشرفت اقتصادی و یا توزیع عادلانه ثروت و در مقابل، عدم موفقیت را با مفاهیمی چون رکود، بیکاری، فقر و بی عدالتی درک کنیم.

برای بررسی موفقیت یا عدم موفقیت اقتصادی به شاخص های همچون نرخ اشتغال، نرخ بیکاری و ..... نیاز داریم.

- ❑ از شنیدن واژه بیکاری چه احساسی به شما دست می دهد.
- ❑ آیا بین احساسی که از بیکاری داری با آنچه واقعاً در حال روی دادن هست تفاوت وجود دارد.
- ❑ درباره چستی و علت های رکود بحث کنیم.
- ❑ مفاهیم اشتغال و بیکاری را تعریف کنیم .
- ❑ میزان بیکاری را اندازه گیری کنیم.
- ❑ درباره پیامد های بیکاری و فقر بحث کنیم.

فراز و فرود شغل ها

در **گذر زمان** شاهد هستیم تعدادی از مشاغل که در زمان های گذشته رواج داشته اند، امروزه خبری از این مشاغل نیست و به جای آن کارخانه هایی با هزاران نفر نیروی کار به وجود آمده است. به عنوان مثال کسانی که در قدیم کارشان پنبه زنی و تولید تشک و لحاف بود شغل خود را از دست داده اند. در مقابل امروزه، کالای خواب به صورت صنعتی و ماشینی تولید می شود.

داستان از بین رفتن برخی شغل ها و به وجود آمدن برخی دیگر دائم در اقتصاد در حال **تکرار** است.

شغل های ماشینی و
صنعتی امروزه

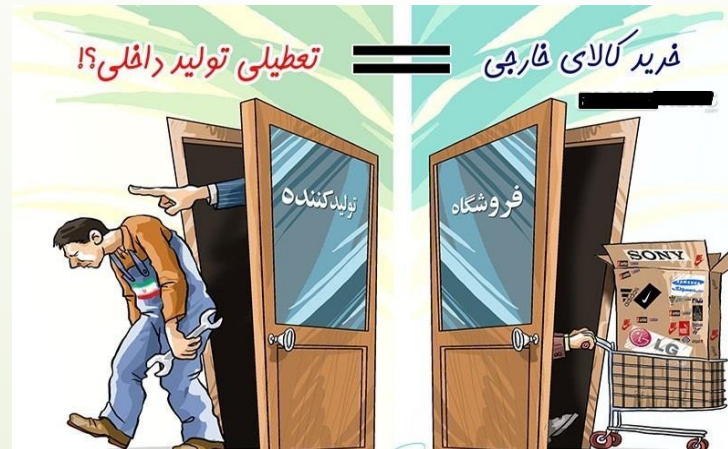
شغل های دستی و سنتی
گذشته

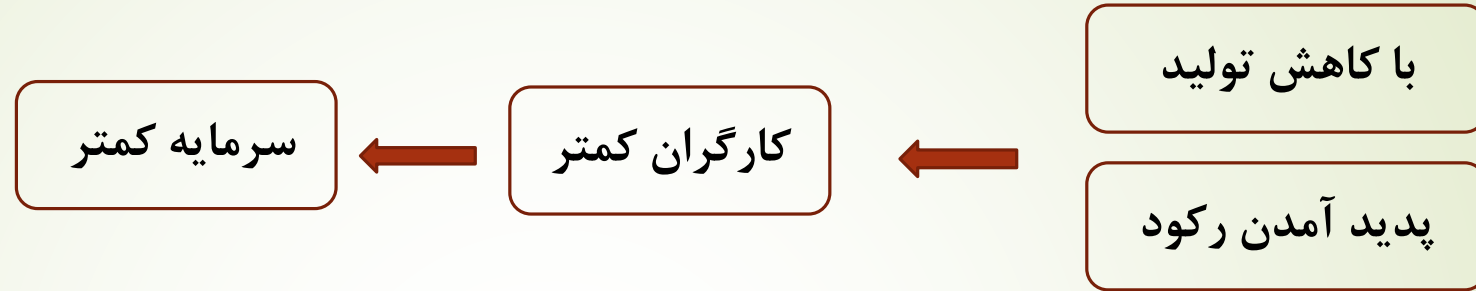
گاهی اوقات از دست دادن شغل به **دلیل تغییرات** در فناوری های صنعتی و رویه های تولید نیست؛ بلکه عواملی مانند:

- ۱- ضعیف بودن ساختار اقتصادی
- ۲- قاچاق و واردات بی رویه
- ۳- تحریم های اقتصادی

کاهش تولید، افزایش بیکاری و ایجاد رکود اقتصادی

منابع غیر فعال و منحنی مرز امکانات تولید

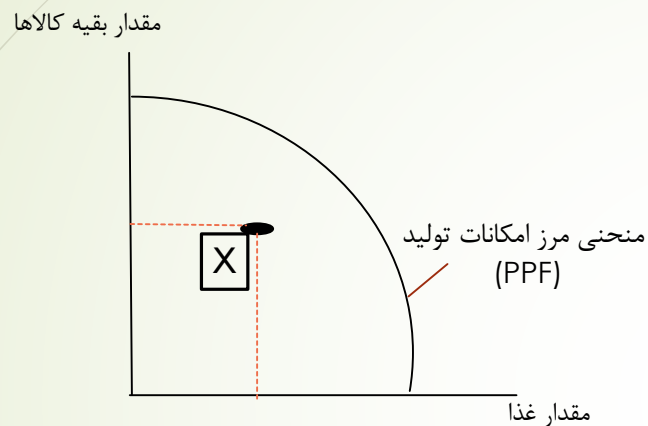

در چنین شرایطی اقتصادی اقتصاد دارای **منابع بیکاری** است که این منابع می توانست برای تولید کالا و خدمات مورد استفاده قرار گیرد اما از آنها **برای تولید هیچ چیز استفاده نمی شوند!**

وجود منابع بیکار سبب می شود که تولیدات یک کشور مانند تصویر روبرو در زیر منحنی امکانات تولید قرار بگیرد.

(نقطه X در شکل روبرو)

با استفاده و بکارگیری از این منابع غیر فعال می توان کالا و خدمات بیشتری تولید کرد. بودن آنکه از تولید کالای دیگری کم یا حذف نمود.

دلایل مختلف برای قرار گرفتن در درون مرز امکانات تولید به جای قرار گرفتن روی آن وجود دارد.

- ۱- شاید برخی از کارخانه ها بسته شده اند.
- ۲- یا بعضی از کارگرها بیکار هستند.

اشتغال و بیکاری

همه ما از صبح که از خواب بیدار می شویم تا شب کارهای مختلفی انجام می دهیم. اما اینها الزاماً شغل ما **نیست**.

تعریف شاغل: کسانی که در ازای کاری که انجام می دهند **دستمزد یا حقوق** می گیرند، شاغل محسوب می شوند. که این شغل می تواند تمام وقت یا پاره وقت باشد.

تعریف بیکاری: کسی که بالاتر از ۱۵ سال دارد و در **جست و جوی کار** است؛ اما کاری برای خود پیدا نمی کند.

همه کسانی که شغلی ندارند، بیکار **نیستند**. کسانی که دانش آموز و دانشجو هستند و یا بازنشسته و خانه هستند و دنبال کار نمی گردند بیکاری محسوب **نمی شوند**.

تعریف شغل تمام وقت: میزان ساعات حضور فرد در محل کار است. به صورت عادی افراد روزانه ۸ ساعت در محل کار حاضر شده و در هفته مجموعاً ۴۴ ساعت کار می کنند.

تعریف شغل پاره وقت: قرارداد کار پاره وقت یا نیمه وقت از انواع قرارداد کار است که در این حالت نیروی کار و کارفرما بر زمان مشخص توافق کنند که از زمان، کمتر از ۸ ساعت و در هفته کمتر از ۴۴ ساعت باشد.

آمار جمعیت، استغال و بیکاری کشور در سال ۹۸

کل جمعیت	۸۳,۰۰۰,۰۰۰
پایین تر از ۱۵ سال	۲۱,۴۱۸,۰۰۰
۱۵ سال و بالاتر	۶۱,۵۸۲,۰۰۰
غیر فعال	۳۳,۹۳۷,۰۰۰
فعال	۲۷,۶۴۵,۰۰۰
شاغل	۲۴,۷۵۱,۰۰۰
بیکار	۲,۸۹۴,۰۰۰

جمعیت فعال: تعداد افراد شاغل و بیکار را باهم جمع کنیم جمعیت فعال بدست می آید.
جمعیت غیر فعال: افراد دیگری را که در سن کار (بالای ۱۵ سال) قرار دارند، ولی **شاغل و بیکار نیستند**، در جمعیت غیر فعال دسته بندی می کنند (مانند دانشجویان و دانش آموزان بالای ۱۵ سال)

تقسیم بندی جمعیت از نظر اشتغال و بیکاری

اساسی ترین شاخص ارزیابی وضعیت اشتغال کشور **نرخ بیکاری** است.

$$\text{نرخ بیکاری} = \frac{\text{جمعیت بیکار}}{\text{جمعیت فعال}} \times 100$$

دلایل اینکه بیکاری بیشتر از آنچه اعلام می شود احساس می شود.

- * طبق تعریف، کسانی که در جست و جوی شغل دلسرد شده اند بیکار محسوب نمی کنند!
- * همه کسانی را که به صورت پاره وقت مشغول به کارند شاغل به حساب می آورند، در حالی که آنها در جست و جوی شغل تمام وقت هستند و خود را شاغل به حساب نمی آورند.
- * همه کسانی را که در غیر از زمینه تخصصی شان مشغول به کار و فعالیت باشند، شاغل محسوب می کنند.
- * برخی افراد ممکن است به دلایلی مانند اشتغال در بخش غیر رسمی یا به امید بهره مندی از بیمه بیکاری و ... با مأموران آمارگیری درباره وضعیت شغلی خود با صداقت برخورد نکنند.

بازار نیروی کار

نیروی کار در اقتصاد دارای **بازار** است.

همان طور که در بازار کالا، مقدار عرضه و یا تقاضای یک کالا با قیمت آن ارتباط می یابد، در بازار کار نیز قیمت **نیروی کار** که نام آن **دستمزد** است، با میزان تقاضا یا عرضه نیروی کار ارتباط دارد.

عرضه کننده نیروی کار: همان کارگرانی هستند که با نیروی بدنی و فکری خود، محصول یا خدمتی را تولید می کنند و حاضرند کار خود را در اختیار تقاضا کنندگان قرار دهند.

تقاضا کنندگان نیروی کار: صاحبان شرکت ها و کارخانه ها یا سرمایه گذارانی هستند که نیروی کار را استخدام می کنند و گاهی در اقتصاد به آنها **کارفرما** هم می گویند.

انواع بیکاری

بیکاری به دلایل مختلف به وجود می آید اقتصاددانان انواع بیکاری را با توجه به دلایل آن دسته بندی کرده اند

تعریف	نوع بیکاری
این نوع بیکاری شامل کسانی می شود ه شغل قبلی خود را به دلایلی رها کرده و به امید یافتن شغلی بهتر در جست و جو هستند، همچنین شامل کسانی است که به تازگی در حال ورود به بازار کار هستند . این نوع بیکاری کوتاه مدت است و در همه کشور ها وجود دارد.	بیکاری اصطکاکی
زمانی اتفاق می افتد که کار گران به دلیل تغییرات فصلی شغل خود را از دست می دهند، مانند برخی کارگران ساختمانی و کشاورزان در فصل زمستان.	بیکاری فصلی
بیکاری ای که ناشی از عدم تطبیق بین افراد جویای کار و انواع شغل های موجود به دلایلی از جمله عدم تطابق مهارت ها ست مثلاً نیروی کار ساده در اقتصاد وجود دارد؛ ولی نیروی کار متخصص مورد نیاز است.	بیکاری ساختاری
بیکاری ای که هنگام رکود اقتصادی رخ می دهد. در دوره رکود تولید کاهش می یابد و به همین دلیل شرکت ها استخدام خود را متوقف می کنند یا بخشی از نیروهای خود را بیکار می کنند.	بیکاری دوره ای

پیامدهای بیکاری و رکود

به وجود آمدن بیکاری و مشکلات، برای بیکاران و خانواده های آنها

- ۱- از دست دادن درآمد خانوارها
- ۲- از دست دادن بیمه خدمات درمانی

- * خانوارهایی که هیچ دستمزد دیگری ندارند، مجبورند از پس انداز خود برای غذا، پوشاک و مسکن استفاده کنند.
- * برای تامین نیاز های اساسی مجبور به قرض کردن پول از دیگران می شوند.
- * برای هزینه های غیر مترقبه مانند درمان و خرابی لوازم خانگی و ... ناتوان می شوند.
- * بیکاری موجب اختلافات خانوادگی می شود.
- * به دلیل وجود بیکاری جرم و جنایت در جامعه افزایش می یابد.

بیکاری تأثیر منفی بر بودجه دولت دارد. میزان بالای بیکاری، دولت را مجبور می کند تا پول بیشتری صرف برنامه های اجتماعی مانند بیمه بیکاری و کمک به تغذیه خانواده های نیازمند کند. در حالی که در آمد مالیاتی دولت به دلیل بیکار بودن کارگران و کاهش تولید شرکت ها کاهش یافته است.

فقر یکی از پیامدهای غم‌انگیز بیکاری و رکود است.

به این جمله فکر کنید: «در هر چهار ثانیه یک کودک بر اثر مشکلات مرتبط با فقر در دنیا جان خود را از دست می‌دهد»

در کل جهان، ۱/۴ میلیارد نفر در فقر مطلق به سر می‌برند.

فقر مطلق: به وضعیتی اطلاق می‌شود که افراد از تأمین احتیاجات اولیه زندگی خود عاجزند. مانند خوراک و پوشاک ... بسیاری از کشورهای جهان درگیر مسائل مرتبط با فقر و نابرابری اند حتی کشورهای با درآمد بالا نیز دست به گریبان نابرابری‌های اقتصادی اند.

مطابق با معیار بانک جهانی، افرادی که **زیر ۱/۹ دلار** در روز درآمد دارند **زیر خط فقر مطلق** می‌باشند.

روش کلی در تعیین میزان فقر آن است که نیازمندیهای افراد و یا خانوارها را با توانمندیهای آنان برای دستیابی به آن نیازها مقایسه کنیم.

فقر نسبی: به وضعیتی که ما در آن هستیم صورت می‌گیرد. از آنجا که معیار فقر درکافی بودن و نبودن نیازمندیهای رفاه و گروه‌های مختلف با هم متفاوت خواهد بود.

دولت و مسئله بیکاری و فقر

عوامل مهم بیکاری و فقر

بیشتر تولید کنندگان از اینکه **کالاهایی را که با تلاش و زحمت فراون تولید می کنند** به راحتی قاچاقچیان یا وارد کنندگان به کشور وارد می کنند گله دارند.

علاوه بر این برخی از تولید کنندگان از باز پرداخت وام های کلان بانکی و یا از نبود فضای مناسب کسب و کار گلایه دارند.

برخی از آنها برای راه اندازی یک کارگاه تولیدی یا اضافه کردن خط تولید راه اندازی یک کارگاه تولیدی یا **اضافه د جدید**، باید ماه ها و حتی سال ها در انتظار مجوزهای دولتی باشند و در پیچ و خم های دارای سازمانها و نهادها معطل بمانند.

دلایل بی ثباتی و نا امنی در فضای کسب و کار:

- * موانع و دست اندازهای قانونی
- * قانون گذاری های متعدد، متناقض و دائماً در حال تغییر،
- * بر بی ثباتی فضای کسب و کار دامن می زنند.
- * این بی ثباتی بازار کار و فعالیت اقتصادی اثر منفی قابل توجهی گذاشته است.

یکی از وظایف دولت‌ها در هر کشوری، **اجرای سیاست‌های فقر زدایی و برقرار کردن عدالت** است. دولت‌ها موظف اند که از طریق حمایت از

- ۱- شرکت های تولیدی ۲- مبارزه با فساد

با فقر و بیکاری مبارزه کنند.

مسئولیت اجتماعی مردم

مردم برای حفاظت از پیشرفت های اقتصادی خود در مقابل ویروس فقر مسئولیت دارند.

- ۱- ایجاد نهادهای توانمندسازی
- ۲- خیریه، کمک های مردمی
- ۳- تأسیس صندوق های قرض الحسنه
- ۴- فعالیت های جهادی و ... از یکدیگر در برابر خطر فقر و نابرابری، محافظت کنند.

نمونه مسائل

الف) در کشور ۶۰ میلیون نفری نرخ بیکاری ۳۰ درصد می باشد اگر جمعیت بیکار ۹ میلیون نفر باشد و جمعیت غیر فعال ۱۰ میلیون نفر جمعیت فعال چند نفرند؟

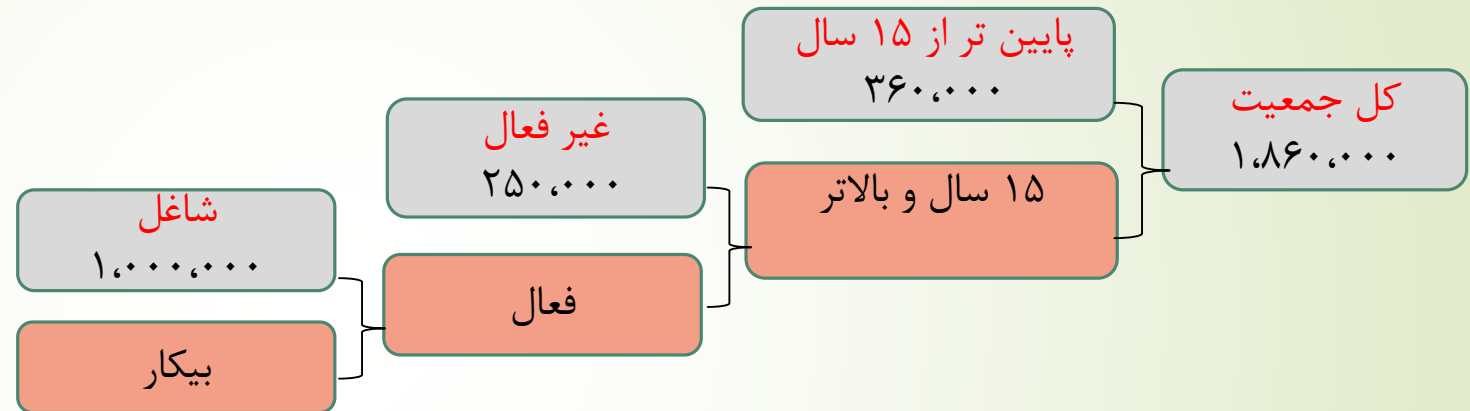
$$\text{نرخ بیکاری} = \frac{\text{جمعیت بیکار}}{\text{جمعیت فعال}} \times 100$$

$$\frac{30}{100} = \frac{9,000,000}{X}$$

$$X = 30,000,000 \leftarrow \text{جمعیت فعال}$$

محاسبه نرخ بیکاری تفکر و تمرین

جمعیت کل (نفر)	جمعیت زیر ۱۵ سال (نفر)	جمعیت غیر فعال (نفر)	جمعیت شاغل منطقه (نفر)
۱,۸۶۰,۰۰۰	۳۶۰,۰۰۰	۲۵۰,۰۰۰	۱,۰۰۰,۰۰۰

$$\text{۱۵ سال و بالاتر} = \text{کل جمعیت} - \text{پایین تر از ۱۵ سال} \Rightarrow ۱,۸۶۰,۰۰۰ - ۳۶۰,۰۰۰ = ۱,۵۰۰,۰۰۰$$

$$\text{۱۵ سال و بالاتر} = \text{فعال} - \text{غیر فعال} \Rightarrow ۱,۵۰۰,۰۰۰ = ۱,۲۵۰,۰۰۰ - ۲۵۰,۰۰۰$$

$$\text{فعال} = \text{بیکار} + \text{شاغل} \Rightarrow ۱,۲۵۰,۰۰۰ = ۲۵۰,۰۰۰ + ۱,۰۰۰,۰۰۰$$

$$\text{نرخ بیکاری} = \frac{\text{جمعیت بیکار}}{\text{جمعیت فعال}} \times ۱۰۰ \Rightarrow \frac{۲۵۰,۰۰۰}{۱,۲۵۰,۰۰۰} \times ۱۰۰ = ۰/۲۰$$

A photograph of a snowy path in a forest with bare trees. The path is covered in snow and leads into the distance. The trees are bare and their branches are covered in snow. The overall scene is winter and serene. A purple text box is overlaid on the center of the image.

تشکر از توجه شما عزیزان